

कारागृह (मुंबई संचित व अभिवचन रजा)
नियम १९५९ मध्ये केलेल्या तरतुदीनुसार
बंधांना अभिवचन व संचित रजा मंजूर
करण्याबाबत.

**महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग
मंत्रालय**

शासन परिपत्रक क्र.जेएलएम-१०१२/प्र.क्र. ८५/तुरुंग-२
जागतिक व्यापार केंद्र, सेन्टर १, ३० वा मजला, कफ परेड, मुंबई-४००० ०५
दिनांक - २४ ऑगस्ट, २०१२.

वाचा - शासन अधिसूचना, गृह विभाग क्र.आरजेएम-२००३/प्र.क्र.३२/पीआरएस-२, दिनांक २३.२.२०१२

शासन परिपत्रक

कारागृह मुंबई संचित व अभिवचन रजा नियम १९५९ मधील तरतुदीनुसार तसेच संदर्भाधीन दिनांक २३.२.२०१२ च्या शासन अधिसूचनेतील तरतुदी विचारात घेऊन बंधांच्या संचित रजा कारागृह उपमहानिरीक्षक यांचेकडून व अभिवचन रजा विभागीय आयुक्त यांचेकडून मंजूर किंवा नामंजूर केल्या जातात. बंधांना संचित व अभिवचन रजा मंजूर केल्यानंतर बंधांनी विहित वेळेत कारागृहात हजर होणे आवश्यक असते. पण काही बंदी रजा संपल्यानंतर विलंबाने स्वतःहून हजर होतात किंवा त्यांना पोलिस यंत्रणेचा वापर करून कारागृहात पकडून आणावे लागते. अशा बंधांना कारागृहीन नियमांप्रमाणे शिक्षा प्रस्तावित आहे. असे बंदी जेव्हा पुन्हा संचित किंवा अभिवचन रजेसाठी अर्ज करतात तेव्हा सक्षम अधिकारी कारागृह मुंबई संचित व अभिवचन रजा नियम १९५९ मधील नियम ४(१०) च्या मुद्द्यांवरून संचित व अभिवचन रजेचा अर्ज नामंजूर करतात. तर काही बंदीना त्यांनी उशिरा येण्याची कारणे लक्षात घेऊन त्यांचे अर्ज मंजूर करतात. मा.उच्च न्यायालय, मुंबई येथे याचिका (रिट) क्रमांक - ३३५६/११ मध्ये बंदी सुनिल अनंत शिंदे याचा संचित रजेचा अर्ज सक्षम अधिकारी यांनी कारागृह मुंबई संचित व अभिवचन रजा नियम १९५९ मधील नियम ४(१०) अनुसार नामंजूर केल्यामुळे रिट याचिका दाखल केली आहे. इतर बंधांनी सुद्धा याच मुद्द्यावर त्यांचा अर्ज नामंजूर झाल्यामुळे मा.न्यायालयात याचिका (रिट) दाखल केलेल्या आहेत. या याचिकेस (रिट) अनुसरून कारागृह उपमहानिरीक्षक व विभागीय आयुक्त यांचे समवेत मा.उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार बैठक घेऊन जे बंदी संचित व अभिवचन रजा मंजूर केल्यानंतर जे रजेच्या नमूद कालावधीत दाखल न होता विलंबाने कारागृहात स्वतः हजर होतात किंवा पोलीस यंत्रणेचा वापर करून त्यांना अटक करून कारागृहात दाखल करावे लागते असे बंदी जेव्हा पुन्हा संचित किंवा अभिवचन रजेसाठी अर्ज करतात त्यावेळी सक्षम अधिकारी यांनी महाराष्ट्र कारागृह नियमावलीतील तरतुदीचा तसेच न्यायालयीन आदेशांचा व त्यांनी कारागृहात उशिरा दाखल होण्याचे कारण दिले असल्यास त्याचे कारण पुरेसे, योग्य व सयुक्तिक असल्यास

त्याचा सदसद्विवेक बुद्धीने विचार करुन योग्य तो निर्णय घ्यावा. सदर रजेचा अर्ज मंजूर किंवा नामंजूर करताना खालील बाबींचा विचार करावा.

- १) बंदी संचित किंवा अभिवचन रजेवरुन मुदतीनंतर स्वतःहून हजर झाला किंवा पोलिसांमार्फत अटक करुन त्यास कारागृहात हजर करावे लागले.
 - २) सदर बंदी कारागृहाबाहेर किती दिवस मुदतबाह्य राहिला या कालावधीचा व त्यास अनुसरुन दिलेले कारण याचा विचार करावा.
 - ३) सदर अर्जाचा विचार करताना त्याची कारागृहातील वर्तवणूकही लक्षात घ्यावी.
 - ४) सदर बंदी पुन्हा कारागृहाबाहेर राहण्याची किंवा फरार होण्याची शक्यता आहे किंवा कसे?
 - ५) तसेच रजा मंजूर केल्यानंतर कारागृहात हजर न होता कारागृहाबाहेर राहण्याची प्रवृत्ती असलेले बंदी.
 - ६) सदर अर्जाचा विचार करताना बंद्याने रजा कालावधीत सामाजिक शांतता/ सुरक्षितता भंग / गुन्हा केला आहे काय, तसेच साक्षीदार, फिर्यादी यांचेवर दबाव आणला आहे काय याचा विचार करावा.
 - ७) बंद्यास रजेवर मुक्त केल्यानंतर बंदी कारागृहात हजर न होता वारंवार कारागृहाबाहेर राहण्याची प्रवृत्ती / सवयीचा आहे किंवा कसे.
२. कारागृह उपमहानिरीक्षक व विभागीय आयुक्त यांनी बंधांना संचित व अभिवचन रजा मंजूर करताना व नामंजूर करताना जे आदेश निर्गमित केले जातील त्या आदेशामध्ये खालील बाबींचा स्पष्टपणे उल्लेख करण्यात यावा.

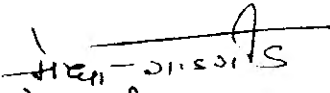
- १) रजेच्या कारणांचा विचार करुन रजा कोणत्या कारणास्तव दिली अथवा नाकारली याचा सविस्तर नियमासह तपशील द्यावा. महाराष्ट्र कारागृह नियमावली १९७९ मधील प्रकरण क्र. ३७ मधील नियम १० मध्ये दिलेल्या सूटकेच्या शर्तीसह बंधांची संचित रजा मंजूर करण्यात येते, तसेच महाराष्ट्र कारागृह नियमावली १९७९ मधील प्रकरण क्र. ३७ मधील नियम ४ मध्ये दिलेल्या तरतूदीनुसार बंधांची संचित रजा नाकारली जाते. अशावेळी कारागृहातील बंदी हे परस्परविरोधी / निरर्थक स्वरूपाच्या तक्रारी करतात त्यामुळे बंदी संचित / अभिवचन रजेवरुन उशीरा कारागृहात दाखल झाल्यानंतर जशी बंध्यांची माफी कपात केली जाते त्याच पध्दतीने बंदी संचित / अभिवचन रजेवरुन उशीरा कारागृहात दाखल झाल्यानंतर काही विशिष्ट कालावधीकरीता संचित / अभिवचन रजासाठी पात्र राहणार नाही.
- २) जामीनदाराची पात्रता योग्य आहे काय, याबाबतचा सविस्तर पोलीस अहवाल द्यावा. बंध्यांच्या संचित रजेवर निर्णय घेताना पोलीस अहवालांमध्ये जामीनदाराच्या पात्रतेबाबत बऱ्याचदा प्रतिकूल मत व्यक्त केलेले असते त्याचा विचार करुनच बंध्यांची संचित रजा मंजूर / ना-मंजूर केली जाते अथवा बंद्यास नवीन सक्षम व लायक जामीनदार देण्याबाबत सूचित केले जाते.
बंध्याच्या संचित रजेप्रकरणी निर्णय घेताना सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करुन महाराष्ट्र कारागृह नियमावली १९७९ मधील प्रकरण क्र. ३७ मधील नियम १० मध्ये दिलेल्या सूटकेच्या शर्तीसह बंध्याची संचित रजा मंजूर करण्यात येत असल्याने बंध्यांची संचित / अभिवचन रजा ना-मंजूर करताना जे आदेश निर्गमित केले जाते त्याआदेशात उपरोक्त क्र. १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे कार्यवाही करावी.
- ३) ज्या ठिकाणी रजा उपभोगणार आहे त्या ठिकाणच्या नातेवाईकाने बंधाला ठेवून घेण्यास संमती किंवा असंमती दिली आहे किंवा कसे याबाबत पोलीस अहवाल कारणांसह मागवावा.
- ४) यापूर्वी किती वेळा बंधाला संचित/अभिवचन रजा मंजूर केली व सदर रजेनंतर सदर बंदी कारागृहात वेळेवर हजर झाला आहे काय? तसेच पोलीस अहवाल अनुकूल/प्रतिकूल होता.

- ५) रजेवर असताना यापूर्वी शांतता भंग केला आहे काय? सविस्तर घटना नमूद कराव्यात.
- ६) अभिवचन व संचित रजेबाबत न्यायालयाने जे निर्णय दिलेले आहेत व संचित व अभिवचन रजेबाबत ज्या कारागृहीन नियमावलीत तरतूदी आहेत त्याचा देखील स्पष्ट उल्लेख करुन आदेश काढण्यात यावेत.
- ७) बंदी रजेसाठी परराज्यात जाणार असेल तर रजा मंजूर करताना बंदयास नातेवाईक असलेला एक जामीनदार / नातेवाईक नसलेला जामीनदार / (पोलीस पाटील/सरपंच व गावातील प्रतिष्ठीत व्यक्ती) यापैकी एक लायक जामीनदार देईल. सदर जामीनदार बंदयास कारागृहात नियत दिनांकास हजर करण्याची हमीपत्र देतील.
- ८) बंदयांच्या रजेबाबत निर्णय घेताना पोलीस अहवालासोबत बंदयांचा जामीनदार बंदयास नियत रजा कालावधी संपल्यानंतर कारागृहात दाखल करण्याबाबतचे हमीपत्र हे रुपये १००/- चे मुद्रांकावर (स्टॅम्पपेपर) वर सादर करेल.
- ९) बंदयांच्या रजा कालावधीत बंदी ज्या गावात रजेवर जाणार आहे त्या जिल्ह्याचे पोलीस प्रमुख / सहायक पोलीस आयुक्त / संबंधित जिल्हा दंडाधिकारी नेमणूक करू शकतील अशा अधिकाऱ्यास काही आक्षेपार्ह आढळल्यास त्याबाबतचा अहवाल ज्यांनी त्यांची नेमणूक केली आहे अशा संबंधित अधिकाऱ्यास व संबंधित कारागृह अधीक्षक यांना देतील व त्यानुसार संबंधित अधिकारी बंदयावर कायदेशीर कारवाई करतील.
- १०) बंदयांच्या रजा कालावधीत तो ज्या पोलीस ठाण्याच्या हद्दीत रजेवर जाणार आहे त्या संबंधित पोलीस स्टेशनचे प्रमुख बंदयाच्या हजेरीचा तपशील /अहवाल जिल्ह्याचे पोलीस प्रमुख / सहायक पोलीस आयुक्त / संबंधित जिल्हा दंडाधिकारी व संबंधित कारागृह अधीक्षक यांना देतील तसेच बंदयाने ४८ तासात संबंधित पोलीस स्टेशनला हजेरी न दिल्यास संबंधित पोलीस स्टेशन प्रमुखाने बंदयावर त्वरीत कायदेशीर कारवाई करावी.

३. बंदयांच्या संचित / अभिवचन रजावाढी संदर्भात जे बंदी रजावाढ घेणार आहेत असे बंदी जे प्रत्येक रजेच्यावेळी खोटे कारण देवून रजावाढ मागतात अशा बंद्यांनी संचित / अभिवचन रजेवाढी संदर्भात अर्ज केल्यास बंद्याने रजेच्या काळात अटीचे पालन केले किंवा नाही व त्याने त्या मुदतीत एखादा गुन्हा केला असल्याबाबतची पडताळणीबाबत पोलीस अहवाल मागविण्यात यावा हा अहवाल ७ दिवसांमध्ये मागविण्याची व्यवस्था करावी. सदर अहवाल मागविताना अद्ययावत यंत्रणेचा (ई-मेल, फॅक्स, खासदूत व इत्यादि) वापर करण्यात यावा. तसेच बंद्याने रजावाढीचा अर्ज केल्यास त्याने सोबत त्याने संबंधित पोलीस ठाण्यात हजेरी दिली आहे याची नोंद असलेली छायांकित प्रत देण्यात यावी.

४. हे परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संगणक संकेत स्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संकेतांक क्र. २०१२०८२४११०२५६०२०० असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने.

(मेधा गाडगीळ)

प्रधान सचिव (अपील व सुरक्षा)

प्रत--

सर्व विभागीय आयुक्त,
पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
सर्व पोलीस आयुक्त
सर्व पोलीस अधीक्षक
विशेष पोलीस महानिरीक्षक, (कारागृह) दक्षिण विभाग, मुंबई
कारागृह उमपहानिरीक्षक (मुख्यालय), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
कारागृह उमपहानिरीक्षक, (पश्चिम विभाग)/पुणे/ मध्य विभाग, औरंगाबाद/पूर्व विभाग, नागपूर.
अधीक्षक, सर्व मध्यवर्ती कारागृह
अधीक्षक, सर्व जिल्हा कारागृह
प्रबंधक, उच्च न्यायालय, मुंबई. (पत्राने)
अतिरिक्त शासकीय अभियोक्ता, उच्च न्यायालय, (अपील शाखा) मुंबई. (पत्राने)
कक्ष अधिकारी - तुरुंग-३
निवड नस्ती (तुरुंग-२)